

Alfonso a Castro, ac ceteri doctores orthodoxi prisci et moderni, qui contra hæreses scripserunt; ut mirum sit hoc sæculo nonnullis in locis infamem et scelestum Ebionem, toties damnatum, rursus ex orco esse revocatum, et monstrosam ejus hæresim jam diu sepultam, rursus in lucem prodiisse opera Judæorum et judaizantium cum insigni probro Christiani nominis, æque ac ingenti fidelium damno. Hoc ergo est opus, hic astus Satanae, qui transfiguratur se in angelum lucis, ut per Judæos Christum et Christianos supplantet, ac homines quasi pisces decipiat capiatque, et secum trahat ad æterna gehennæ incendia. Quocirca S. Joannes Apostolus adeo detestatus est blasphemum Ebionem, ut, cum casu balneum adiisset, intellexissetque in eo lavari Ebionem, illico cum suis auferit, dicens: «Festinate, fratres, egrediamur hinc, ne cadat balneum, et pereamus cum Ebione, qui intus est in balneo, propter ipsius impietatem,» uti narrat S. Epiphanius. *hæresis* 30

MINORES PROPHETAS

COMMENTARIUS.

PROOEMIUM.

Prolegomena hic pauciora præmitto: quæ enim Prophetis majoribus præfixi, eadem minoribus servantur. Rem ergo aggredior: studeo enim brevitati, ut totam S. Scripturam octo vel novem tomis complectar, quod viri sapientes postulant. Notat S. Augustinus, lib. XVIII *De Civit.* cap. xix, et Ruffinus, *Præfat. in Oseam*, duodecim Prophetas minores dici respectu quatuor majorum, puta

Hi Prophetae
sunt
minores

Isaie, Jeremie, Ezechielis et Danielis, non eo quod illis sententiarum gravitate, et rerum verborumque majestate cedant; sed ob sermonis et librorum brevitate. Potuissent et ipsi paria majoribus volumina scribere, si voluissent: per multos enim annos munere concionandi et prophetandi functi sunt, uti Oseas usque ad annum ætatis nonagesimum strenue hoc officio perfunctus est. Ex quo liquet eos multa vaticinando et concionando dixisse, quæ scriptis non tradiderunt; idque ex studio modestiæ et humilitatis, ut minores essent et haberentur, nec majoribus æquarentur. Quo studio impulsus humilis S. Franciscus se et suos fratres Minores esse et nuncupari voluit. Unde cum cardinalis Hostiensis, qui postea creatus Pontifex, Gregorius IX dictus est, ab eo quæsisset utrum sibi placeret, ut fratres sui promoverentur ad Ecclesiasticas dignitates, respondit: «Domine, Minores ideo vocati sunt fratres mei, ut majores fieri non præsumant. Si vultis ut faciant fructum in Ecclesia Dei, tenete illos et conservate in statu vocationis eorum, et ad ecclesiasticas prælationes nullatenus ascendere permittatis.» Ita refert S. Bonaventura in *Vita S. Francisci*, cap. vi. Eodem studio et spiritu actus S. Paulinus Nolæ episcopus, vir nobilis genere, ingenio, virtute, sapientia et eloquentia, quam mire extollunt S. Hieronymus et Augustinus, rogatus ut scriberet in S. Scripturam, respondit se minus peritum esse, et indignum qui tam sublimes et divinos libros interpretaretur. Quare nunquam calamum huic operi admovere voluit, sed aliis minus sublimibus, epistolis et carminibus, quæ etiamnum extant, et viri doctrinam, æque ac modestiam, re-

ligionem, mundique contemptum testantur. Ita habet ejus *Vita*. Addit S. Chrysostomus *com. 9 in Matth.*: «Multa, inquit, ex Prophetis perierunt monumentis; desides enim cum essent Judæi, nec desides modo, sed et impij, alia quidem perdidit negligentem, alia vero tum incendierunt, tum conciderunt. Et de profanitate quidem tali Jeremias refert, cap. xxxvi, 32: De negligentia vero, IV *Reg. xxii*, legimus, quoniam post multum temporis vix Deuteronomii volumen sit repertum, defossum quodam in loco, ac pene delutum.»

Itaque maluerunt hi nostri Prophetae, multis omissis, pauca tantum, nimirum præcipua capita suorum oraculorum et concionum conscribere, quæ Judæis dietorum a se et ab his auditorum memoriam jugiter refricarent, quæque ipsi, æque ac posteri, præsertim Christiani, ob prolixitatem non fastidirent, sed ob breviter avide legerent. Verbo enim paucis, scripto toti consulitur posteritati: «Zacharias (et quilibet doctor) ait Tertullianus, lib. *De Idolol.* cap. xxii, loquitur in stylo, auditur in cera: manus omni sono clarior, littera omni ore vocalior.» In hac ergo Prophetarum brevitate magna et prægnans est rerum copia, magnus dicendi nervus, magnum pathos, densus et multiplex sensus. Audi S. Hieronymum *Prooemio in Epist. ad Philemon.*: «Sed, ait, mihi videntur dum Epistolam simplicitatis arguunt, suam imperitiam prodere, non intelligentes quid in singulis sermonibus virtutis ac sapientiæ lateat. Si autem brevis habet contemptum, contemnat Abdias, Nahum, Sophonias, et alii duodecim Prophetae, in quibus tam mira, et tam grandia sunt quæ feruntur, ut nescias utrum breviter sermonum in illis demirari debeas, an magnitudinem sensuum.» Quocirca idem hic in *Prooemio*, Oseam vocat «commaticum, et quasi per sententias loquentem:» brevibus enim sententiis quasi per commata intercisit, multas magnasque res pathetice eloquitur; ammirum sapiens uti verum uno mentis cernit in ictu, ita idem enun-
ciat,

unoque dentis verbiq; dicit et dicitur in ietu. Sed audi ipsummet S. Hieronymum : « Osee commatiens est, et quasi per sententias loquens. Joel planus in principis, in fine obscurior. Et usque ad Malachiam habent singuli proprietates suas. » Et in *Prologo Galeato* : « Duodecim, ait, Propheta in unius voluminis angustias coarctati, nullo aliud, quam sonant in littera, praefigurali. » Hic ergo verum est istud quod de apibus cecinit Virgilius in *Georgic.* :

In tenui labor, at tenuis non gloria.

Nam, ut ait *Eccles. xi. 3* : « Brevis, » græcè *μακρῆ*, id est parva, « in volatilibus est apis, et initium dulcoris habet fructus illius; » hinc ista vox apum :

Magna etenim est nobis in parvo corpore virtus.

Pharis
corpore
Tydeus
animo
Hercu-
les.

Ut Tydeo illi, pusillo mole corporea, sed mente gigantea, qui Tydens fuit statura, sed animo Hercules, solertia Ulysses. Virtus enim compressa fit fortior, et majores impetus plagasque adversaris infligit. Apostolus uti nomine, ita corpore Paulus fuit et pusillus; sed sapientia et spiritu excelsus, imo longolius : « Tribubitalis est, ait S. Chrysostomus, et oculos sideraque transcendit. » Ita Propheta minores tribubitales sunt, si verba et sententias species; sed sapientia et sensibus aethera transcendunt. Egregie S. Paulinus, epist. 4, inter sex quas scripsit ad *Amanandam* : « Sicut mellis, inquit, gutta idem spiritus, quod totus favius, sic et in uno licet verbo stillicidium lingue vestre, totum sancta anime vestre saporem refert. Nec ideo margarita vilis est quia exigua, sed ideo magis pretiosa, quia et in exiguo modo magnam pretium habet. Sed et granum sinapis, quod minimum videtur in semine, maximum tamen exstat in oleris : ideo etiam brevis sermo vester, dulcedinem simul ac vigorem verbi celestis tenet. » Sic Alanus in *Anticlaudianum* laudat Symmachum urbis prefectum sub Theodosio imperatore a nervosa styli brevitate, dicens :

Symmachus in verbis parvus, sed mente profundus :
Prodigus in sensu, verbis angustus : abundant
Mente, sed ore minor : fructu, non fronte, bestus,
Sensus divites verbi brevitate coarctat.

Non dubitat Poeta muscam exiguum cum rege componere :

An quicum conferre negat cum principe muscam?
Eminet in minimis maximus ipse Deus.

Trias parvas, sed efficacia :

Vipers, si memini, prima est; formica secunda;
Tertia cui proprio nectare luet apes,
Non te parve colex formica, ut viperâ, non te
Vatis Biblicii clarior esset apis.

Porro Virgilius, lib. IV *Georg.*, apim esse, vel habere quid nimum asserit :

Esse apibus partem divine mentis, et haustus
Ethereos dixerit : Deum namque ire per omnes
Terrasque tractasque maria, etc.

Homines statura parvi, communiter magnanimit sunt. Cor membrorum minimum, ipsum tamen est quasi focus et arx corporis, et alterum quasi animal, primum vivens et ultimum moriens, videri, sensus et motus fons et origo : quin et animalia generosa, ut leo, parvum habent cor; quæ vero magnum habent, ut hyena, lepus, cervus, asinus, panthera, mustela, timida et pavida sunt, ait ex Aristotele Plinius, lib. XI, cap. xxxvii. Adeo Deus et natura parvos et parva amat, et in parvis vasis sua cimelia recondunt : « Nulli enim parvus est census, cui magnus est animus, » ait S. Leo, serm. I *De Quadrag.* Quocirca Philosophus, interrogatus quid minimum esset simul et maximum; cum unus dixisset esse oculum, eo quod membrorum sit minimum, et tamen totum mundum, qui maximus est, visu comprehendat; respondit non esse oculum, sed cor, tum ob rationem jam allatam, tum quia cor non solum mundum, sed et ea quæ supra mundum sunt, adeoque res infinitas mente, amore et affectu complectitur, nec ulla re nisi Deo, qui immensus est, repleri et satiari potest. Denique cor humilitatis minimum, virtute et gloria est maximum, uti docet Christus, *Matth. xviii. 4*, et cap. xix, 26.

Præclare Sapiens, *Proverb. xxx. 21* : « Quatuor, ait, sunt minima terre, et ipsa sunt sapientiora sapientioribus. Formica populus infirmus, qui preparat in messe cibum sibi. Lepusculus plebs invalida, qui collocat in petra cubile suum. Regem locusta non habet, et egreditur universa per turmas suas. Stello manibus nititur, et moratur in sedibus regis. » Sapienter quoque Manilius, lib. IV *Astron.* :

Nec contemnas tuas, quasi parvo in corpore vitæ.
Quod volat, immensum est. Sic auri pondera parvi,
Exsuperant pretio numerosos aeris æternos.
Sic adamans punctum lapidis pretiosior auro est.
Parvula sic totum pervolat pupula cælum;
Quoique vident oculi, minimum est, cum maxima cerantur.
Sic animi sedes tenui sub pede locata.
Per totum negotio regnat de humile corpus.

Gaudet ergo natura, æque ac Deus qui est natura naturans auctorque nature, magna, imo magnitudinem suam imminuere, contrahere et coarctare ad parva, ut ibi unita densetur, eoque magis resplendat, qui in minori minor esse gessit. Quid majus microcosmo et universo? hoc tamen Deus totum collegit in homine, dum cum microcosmum efficit. Quid sublimis Verbo eterno, Dei Filio? hic tamen in infantili corpore integer inhabitare voluit, eique se adæquavit. Hoc est Verbum abbreviatum, portans sæculum, de quo Apostolus, *Roman. ix, 28*, ait : « Verbum brevium facit Dominus super terram. » Nam, ut de eodem vaticinatus est Isaias, cap. x, 12 : « Consummatio abbreviata inundabit iustitiam. » Quid magnificentius Christo, vero Deo et homine, et tamen ipse in exigua Eucharistie hostia, in uno quolibet ejus puncto totum se sinit. Magnus ergo

esse crispis? Deum imitare : ab eo viam et modum grandæcendi discere : humilia, abbrevia, coarctata, et magnus evadere, Deoque similis. Sic angelus in punctum loci se contrahit : sic et anima tota est in qualibet corporis particula. Sic Orator convolvit florem vocavit, rudimentum nature, liliolum facere condiscens : pari modo humilitas convolvula est rudimentum anime, qua ad apicem virtutum scandere condiscit. Denique aureum est istud Poete :

Quidquid præcipis esto brevis, ut cito dicta
Percipiant amici doctes, teneantque fideles.

Et Cicero, I lib. *De Orat.*, oratori hoc dicendi dat præceptum : « Salius est minus quam nimis. Facilius enim cujusque rei in unum contracta species, quam divisa temporibus, oculis animisque inhæret, » inquit Velleius Paterculus, lib. I. Hac de causa hi Propheta breves et contracti potius, quam fusi et prolixi esse maluerunt.

Argu-
mentum
microm
in
Propheta-
rum.

Argumentum minorum Prophetarum idem est quod majorum, nimirum arguunt idololatriam, aliaque Hebræorum peccata, quæ Jeroboam erigendo vitulos aureos, quasi deos in Dan et Bethel, invexerat, ad hoc, ut per schisma religionis, faceret et schisma regni decem tribuum a regno duarum, Jude scilicet et Benjamin, ne videlicet decem tribus occasione sacrorum et cultus divini ex lege celebrandi in Jerusalem a se suoque regno ad duas tribus, et regem Roboam redirent, ut patet *III Reg. xii, 26*. Deus ergo, quasi pius pater, ad eos revocandos misit Prophetas, qui tum decem tribus, tum duas reliquas hoc quoque idololatriæ contagio, ob vicinitatem et affinitatem decem tribuum, infectas, de hisce sceleribus corripent, comminando eis captivitatem Assyriacam et Babylonicam; itaque eas ad avilam patrum fidem et pietatem revocarent, ac ad Dei cultum et amorem accenderent : qua de causa addunt vaticinia hecque promissa de Christo, deque Ecclesia, Sacramentis, gratia, omnique felicitate ab eo offerenda in Novo Testamento : ideoque sæpe hi Propheta a Christo, Paulo et Apostolis citantur. Nam, ut sapienter ait S. Augustinus in *Sententiis*, num. 214 : « Stultus est qui non credit denuntiationibus Prophetarum in paucis quæ restant, cum videat tam multa completa, quæ tunc non erant, quando prædicebantur implenda. »

Porro facillimum est, mutato tantum nomine, quæ Judeis hic ob idololatriam aliaque scelera ad litteram intentant Propheta, tropologicè applicare Christianis, atque anime quilibet, quæ per peccatum a Deo ad suas cupiditates abit, ac præsertim ad heresin, cui passim hæc tropologicè adaptat S. Hieronymus : nam, ut ipse ait in cap. xiv *Osee*, gulosi deus et idolum est venter, avari mammona, heretici sua heresis, summq; commentum et dogma, et illa de cæteris. Quocirca æque Christianis ac Judeis sua oracula dicantur et consignantur Propheta.

Jam vero Propheta minores numero sunt duodecim, instar duodecim Patriarcharum, et duodecim tribuum ad quas mittebantur. Fuenunt enim ipsi Patriarcharum suppres, imo sui ævi, duodecim Patriarchæ, duodecim tribuum duodecim doctores, duodecim Apostolorum duodecim prodromi et antitypi, imo veri Veteris Testamenti Apostoli et Evangelistæ.

Merito ergo Ecclesiasticus celebrans heros Hebræorum, hoc elogie duodecim hosce Prophetas celebrat et condecorat. cap. *xxxix, 12* : « Duodecim Prophetarum ossa pullulent de loco suo, » g. d. Ossium et sepulcri, ac per consequens ipsorum duodecim Prophetarum virens sæmp, grata et florida sit memoria; nomen et fama eorum cum sepulcris et monumentis ipsorum perennet, ut videantur reviviscere, et magis vivere defuncti, quam cum reipsa virent; adeo eorum laus, decus et gloria promanet ad posterum, imo permanet in æternum, ut quoties posteri inspexerint eorum ossa et sepulera, tolies eorum virtutum et oraculorum gloriosam memoriam renovet et celebret, dignosque prædicent, quorum ossa inter Patriarchas et Apostolos, ad gloriam cœlestem resurgant in universali hominum resurrectione. Est metalepsis : ossa enim ponuntur pro sepulcro, sepulcrum pro sepulchro, puta pro ipsismet Prophetis; nimirum contentum ponitur pro continente et pullulare idem est quod semper vigere et florere. Causam subdit : « Nam corroboraverunt Jacob » in fide et pietate unius veri Dei et Messie, quem prædixerunt venturum : « corroboraverunt, » inquam, tum vaticinando, tum suis meritis et precibus robur et auxilium Dei populo impetrande : « et redemerunt se in fide virtutis, » puta in fide non quali quali, sed valentissima et potentissima; vel « in fide virtutis, » id est in fidelitate maxime strenua et efficaci, « redemerunt, » id est liberarunt et immunes preserverunt : « se » ab omni culpa, pena et calamumia : quia non nisi ea que Deus eis revelabat, fideliter et constanter prolecuti et vaticinati sunt. Simili enim phrasi de Josue, aliaque Iudicibus Israel dicit idem Ecclesiasticus cap. *xlv, 13* : « Et iudices, quorum non est corruptum cor, qui non aversi sunt a Domino, ut sit memoria illorum in benedictione, et ossa eorum pullulent de loco suo, » hoc est, ut explicans subdit, « et nomen eorum permanet in æternum, permanens ad filios illorum, sanctorum virorum gloria. » Ossa ergo hæc Prophetarum etiamnum pullulant, et pullulant usque ad finem mundi, dum ipsi per sua monumenta et oracula Christianis, Judæis, omnibusque gentibus assidue prædicant, et prædicant Messie adventum, ejusque fidem, mores, spiritum, omnemque virtutem et sanctimoniam.

Mystice S. Bernardus, serm. 2 ad Fratres, in illud : « Hæc est generatio quærentium Dominum, quærentium faciem Dei Jacob, » docet om-

Sunt 12
numera.

Mystice
Propheta
quærit

nes vere Religiosos, mystice esse Prophetas, eo quod perspicaci mentis acie eminens prospiciant superna, absentia et futura; quod eorum mens, cogitatio et conversatio in oculis sit, indeque ex summo cœlorum vertice, quasi aquilæ, exiguum hinc terræ punctum respiciant et despiciant; quod in altis æternitatis montibus commorentur, indeque sub se videant inanes honorum opumque pompas, reges et principes quasi formicæ intueantur, regnorum ortus et occasus, rerum omnium vicissitudines, temporum gyros et circumvolutiones, cunctosque sæculi turbines, flexus et reflexus, quasi bullas nascentes et mox denascentes, contemplantur. Hi nimirum veri videntes, veri vates, veri mystæ sunt: cæteri cœcipientes, presentia exigua conspiciant, futura fœcit maxima non prævident; « in terrenis lynceæ, in cœlestibus talpæ. » « Magnum sane, inquit Bernardus, prophetandi genus, cui vos (Fratres suos alloquitur) deditis esse conspicio: magnum propheticæ studium, cui vos video mancipatos. Quid illud? Nempe juxta apostolum, non considerare que videntur, sed quæ non videntur, sine dubio propheta est. Ambulare in spiritu, ex fide vivere, querere que sursum, non que super terram, oblivisci quæ retro sunt, extendi in anteriora, ex magna parte propheta est. Alioqui quoniam modo, nisi per spiritum prophetiæ, conversatio nostra in oculis est? Sic nimirum Prophete olim quasi non inter homines erant sui temporis, sed virtute et impetu quodam spiritus dies illos transfiliens, exsultabant ut viderent diem Domini; et videbant et letabantur in ea. » Talis Propheta, talis videns erat regius Vates, sibi occinens: « Credo videre bona Domini, in terra viventium. » Talis S. Hilarius, teste S. Hieronymo, « qui monebat omnes præterire figuram hujus sæculi, et eam esse veram vitam, que vite presentis emeretur incommodo. » Talis Paulus, qui in tertium cœlum raptus exclamabat: « Non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam, que revelabitur in nobis. Quod enim momentaneum est et leve tribulationis nostre, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis. » Et: « Fides est substantia rerum sperandarum; » ergo futurarum; « argumentum non apparentium, » ergo obscurarum et prophetiarum. Fides est mente cernere bona cœlestia, que oculis non vides. Talis videns et videntium pater erat Abraham, qui « fide demoratus est in terra re-promissionis tanquam in aliena, in casulis habitando cum Isaac et Jacob, coheredibus re-promissionis ejusdem. Expectabat enim fundamenta habentem civitatem, cujus artifex et conditor Deus. » Juxta fidem et prophetiam defuncti sunt Abel, Henoch, Noe, Isaac, Jacob, Joseph, « non acceptis re-promissionibus, sed a longe eas aspicientes et salutantes, et confidentes quia peregrini et hospites sunt super terram. Qui enim hæc dicunt, significant se patriam in-

quirere. Ideo non confunditur Deus, vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem. Fide Moses grandis factus negavit se esse filium filie Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere jucunditatem: aspiciebat enim in remanerationem. Fide reliquit Ægyptum. » Quare? « Invisibilem enim tanquam videns sustinuit. » Alii fidei et prophetiæ heroes, res sperandas et futuræ gloriæ bravia speculantes, pro iis « distenti sunt, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt. Circuerunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti: quibus dignus non erat mundus, non suscipientes redemptionem, ut meliorem invenirent resurrectionem. » Mystici ergo Prophete sunt, qui vita magis quam voce, singulis inelamant: « Deorsum corpora, sursum sint corda: despice terrena, cœlestia suscipe. »

Jam QUÆRITUR PRIMO: — Ad quas gentes proprie missi sunt hi Prophete; quibus populis prophetarunt? RESPONDEO: Aliqui Prophetarum vaticinati sunt duabus tribubus tantum, puta Juda et Benjamin, alii cæteris decem, alii utrisque: idque non omnibus regum, sed quibus se prophetae scribant; aut nomine populi Juda, vel Israel, aut aliis modis et circumstantiis subindicant, imo sæpe id ipsum clare expriment. Ubi recte notat S. Hieronymus in *Proemio*: Quoties, inquit, ad decem tribus propheta lenditur, sunt hi nominibus fere designantur, scilicet *Ephraim, Samaria, Israel, Joseph, Jezrahel, Bethel, Bethaven*, et interdum *Jacob*; cum vero ad duas tantum, tunc notantur nomine *Juda, Jerusalem, Benjamin, Domus David*, et aliquando *Jacob*. Porro decem tribus vocantur *Ephraim* et *Joseph*: quia primus eorum rex Jeroboam, et multi deinceps oriundi fuerunt ex tribu Ephraim, qui fuit filius Joseph Patriarchæ. Dicuntur eandem *Samaria* et *Jezrahel*: quia hæc duæ erant metropoles regni earumdem. Dicuntur *Israel* et *Jacob*: quia posterorum ejus major erant pars; unde quasi plures parentis nomen sibi appropriarunt, *Jacob* enim alio nomine vocatus est *Israel*, *Gen. xxxii, 28*. Dicuntur *Bethel*: quia in Bethel a Jeroboam erecti fuerunt vituli aurei, puta idola, que ipsi coluerunt. Unde et Bethel dicta est per antiphrasin *Bethaven*, id est domus iniquitatis: que enim tempore Jacob vocabatur eratque *Bethel*, id est domus Dei, *Genes. xxviii, 19*, a Jeroboam facta est Bethaven, id est domus idoli et peccati. Porro Prophete Israelitis, ob idola aliarque peccata, minantur excidium, et captivitatem Assyriacam, quam eis inflixit Salmanassar anno 6 Ezechie regis Juda: Judaæ vero minantur excidium et captivatem Babylonicam, quam eis irrogavit Nabuchodonosor anno 11 et ultimo Sedecæ; sub utraque vero representant captivitatem stragemque extremam, quam eisdem inflixit Titus et Romani, ob occisum ab eis Christum. Illi ergo hæc facile est adaptare, mutato tantum nomine Salmanassar

et Nabuchodonosor in nomen Titi, et Chaldeorum in Romanorum.

Nota initio horum Prophetarum aliquibus Prophetis addi nomina patrum et avorum, aliis non addi. Causam discriminis nonnulli hanc assignant; quod ex traditione Hebræorum (quam refert S. Hieronymus initio in *Sophoniam*, et S. Basilius in *Isaia* cap. 1) patres et avi Prophetarum, qui in titulo eorumdem nominantur, fuerint quoque Prophete; cæteri taceantur, eo quod non fuerint Prophete. Sed hæc traditio incerta est et dubia, etiam ipsi S. Hieronymo; quin imo eam rejicit et confutat Paulus Burgensis Hebræorum doctissimus, in *Osee* cap. 1. Facilius ergo et magis consonæ S. Scripturæ ratio est, nomina patrum addi iis, quibus ad distinctionem et notitiam addere ea opus fuit. Plures enim eodem loci erant tunc viri illustres et sapientes, qui vocabantur *Osee, Joel, Jonas, Sophonias, Zacharias*: hinc ut Prophete habentes eadem nomina ab illis secerentur, addiderunt nomen patris, dicendo: *Osee filius Beer*, *Joel filius Phatuel*, *Jonas filius Amathi*, *Sophonias filius Chusi*, *Zacharias filius Barachia*. Hanc causam dat S. Chrysostomus initio Commentarii in *Isaia*, Theodoretus, initio Commentarii in *Joel*, et S. Gregorius, homil. 2 in *Ezech.* Secunda causa est: patres aliquorum nominantur, eo quod fuerint nobiles, vel virtute, sapientia, officio et auctoritate illustres; horum enim nominatio Prophetis aliquam dignitatem et fidem apud populum conciliabat. Ita S. Basilius et S. Hieronymus in *Isaia* 1. Hac enim de causa regibus et regali prosapia ortis, quales fuerunt *Isaïas* et *Daniel*, patrum nomina (vel certe stirps regia) adjiciuntur. Adde nomina patrum aliquando jvare ad Prophetæ intelligentiam, et ad quædam mysteria significanda, que eleganter aperit S. Hieronymus in cujusque Prophete initiis, queque inferius ex eodem recitabo.

Eadem cause sunt, cur in aliquibus nomen patrie reenseatur, puta in tribus, scilicet *Amos*, qui oriundus fuit ex Theua: *Michæa*, qui ex Morasti: *Nahum*, qui fuit Eleosæus. Ex patria enim quisque facile dignoscitur, et ab aliis seceratur. Quod ergo Rabbinii nonnulli, ut R. David, censent eum cui patria non additur, fuisse Hierosolymitam, commentum est, et falsum esse patet in *Jona*, cui patria non additur, qui tamen fuit Gethæus, non hæc Hierosolymitanus, ut patet IV *Reg. xiv, 25*.

QUÆRITUR SECUNDO, — In tempore et ordine duodecim Prophetarum, quando nimirum, et quo ordine prophetarint?

Dico primo: Aliqui prophete non notant tempus quo prophetarunt, quia generales sunt eorum prophete, et ad omnia spectant tempora. Tales sunt *Abdias, Joel, Nahum, Malachias, Jonas*. Alii tempus prophetiæ expriment, quia eam aptant ætati temporis, aut ut ex tempore adjecto facilius et melius ipsa materia et series prophetiæ intel-

ligatur. Ita S. Basilius in *Isaia* 1, et Rufinus in *Initio Comment. in Osee*. Secundo aliqui tempus omittunt, quia brevitati student, neque ac obscuritati, ut videantur esse Prophete, non historici, ac lætoris studium exerceant et ænant. Ita *Christophorus* a Castro lib. VI *De Prophetis*, cap. vi. *Tertio*, continua est traditio, ait S. Hieronymus initio in *Osee*, et Rufinus in cap. 1 *Joelis*, medios Prophetas qui tempus non præferunt in titulo, prophetasse sub illis regibus (saltem sub extremo illorum) sub quibus prophetavit præcedens Propheta, qui temporis titulum præfert, excepto fortasse *Joel*, qui non sub *Ozia, Joatham, Achaz* et *Ezechia*, uti *Osee*, qui *Joel*em præcedit, sed sub *Manasse* ab Hebræis prophetasse perhibetur; et *Habacuc*, qui pariter sub *Manasse* prophetavit, non sub *Joatham, Achaz* et *Ezechia*, uti *Micheas* et *Nahum*, qui *Habacuc* immediate præcedit. Id patet ex *Chronotaxi*, quam mox subjiciam.

Dico secundo: Probabile est hosce Prophetas pene omnes in Bibliis ordine temporis quo prophetarunt, esse collocatos. Hunc enim ordinem dedit eis tunc Synagoga in Bibliis Hebræicis, quam Ecclesia in Bibliis Latinis. Negat id S. Hieronymus hic in *Prologo*; sed locus ejus vitiatum esse, liquet ex *Proemio* ejusdem in *Joel*em: quare pro *quod Hebræos*, legendum est *quod Græcos*. Græci enim in ordine Prophetarum a Latinis dissentiant, sed Hebræi consentiunt. Quocirca ultimi fuerunt *Zacharias* et *Malachias*: hos enim fuisse ultimos patet ex lib. I *Esdræ* v, 1, et ex eorum titulo, in quo asserunt se prophetasse sub *Dario Hystaspis*, qui post *Cyrum* quartus fuit *Persarum* rex. *Primus* ergo, qui ante omnes, etiam ante *Isaïam*, prophetavit, fuit *Osee*. Ipse enim ita orditur: « Principium loquendi Dominum in *Osee*, » cap. 1, vers. 2; ita *Eusebius* in *Chron.*, S. Hieronymus et alii in *Osee* 1, 2. Negant hoc nonnulli, ut *Christophorus* a Castro, censentque primum fuisse *Abdiam*; putant enim eum prophetasse tempore *Josaphat* et *Achab*. Hi enim exiderunt *Idumæos*, uti prædicit *Abdias*, ut patet IV *Reg. iii, 4*, et I *Paral. xx, 1*. Secundo esse *Jonam*, qui prophetavit excidium *Ninivæ*, quod factum est sub *Sardanapalo*, anno 8 *Azariæ* vel *Ozias* regis *Juda*. Tertium esse *Osee*. Verum hunc ordinem minus verum videri ostendunt in *Abdia* et *Jona*. Certe in omnibus Bibliis Hebræis, Græcis et Latinis *Osee* primus ponitur, qui et ante *Isaïam* collocatur a Septuaginta, qui tamen in aliis nonnullis ordinem invertunt. Nam in Bibliis Septuaginta duodecim Prophete hoc ordine collocantur: primo, *Osee*; secundo, *Amos*; tertio, *Micheas*; quarto, *Joel*; quinto, *Abdias*; sexto, *Jonas*; septimo, *Nahum*; octavo, *Habacuc*; nono, *Sophonias*; decimo, *Aggæus*; undecimo, *Zacharias*; duodecimo, *Malachias*. Deinde subnectuntur Prophete majores, *Isaïas, Jeremias, Ezechiel, Daniel*; idque vel quia *Osee* tempore fuit primus; *Osee* autem

in eodem libro annectuntur ceteri minores: vel quia minoribus majoribus oraculorum et sententiarum pondere non cedunt, eosque numero superant: sunt enim duodecim, cum illi sint quatuor. Dixi *pene omnes*: quia si initium cuiusque Prophetæ spectes, puta annum quo quisque cepit prophetae, proponendi sunt nonnullis Jonas et Nahum, et postponendus Joel. Hoc enim ordine coperunt prophetae: *Primus* omnium fuit Osee; *secundus*, Jonas; *tertius*, Amos; *quartus*, Abdias; *quintus*, Michæas; *sextus*, Nahum; *septimus*, Joel; *octavus*, Habacuc; *nonus*, Sophonias; *decimus*, Aggeus; *undecimus*, Zacharias; *duodecimus*, Malachias. Id ita esse patet ex harmonia, sive chronotaxi, quam mox subiungam. Unde S. Chrysostomus, *Præfat. in epist. ad Rom.*, probat in epistolâ S. Pauli non servari ordinem temporis quo sunt scriptæ: Quia, inquit, is ordo non servatur in Prophetis. Jam vero voluit Deus prophetae per duodecim Prophetas, ut nemo de eorum veritate dubitare possit, utpote cum videt oraculum unius ceterorum omnium oraculis confirmari, totque habere testes, quot sunt Prophetæ. Blasphema enim et mendacissima apud Eusebium, lib. V *Histor.* cap. xii, est Apellii vox: « Prophetas se ipsas redarguere; esse enim eas a se invicem discordes, mendaces, et sibi ipsis contrarias; » ac proinde a contrario spiritu et sibi repugnantem editas.

Qui in
minores
Prophetas
scripserunt.

Porro scripserunt in minores Prophetas SS. Hieronymus, Cyrillus, Theodoretus, Theophylactus, Rufinus, non ille Aquileiensis antagonista S. Hieronymi, nam stylus dissentit, et Gemadus, qui studiosè opera Rufini Aquileiensis collegit, hujus commentarii non meminit; alius ergo fuit hic Rufinus ab illo. Scripsit et in omnes, uno Osee excepto, Remigius Altisiodorensis, qui vixit annum Domini 880, sub Carolo Calvo imperatore. Exstat in *Biblioth. SS. Patrum*. Item Rabanus, Rupertus, Lyranus, Hugo, Dionysius. Et novissime ac exactissime Christophorus a Castro, Gaspar Sanchez, et Franciscus Ribera, qui passim post litteralem, minutim singulorum moralem sensum persequitur. Brevissime scripserunt Emmanuel Sa et Joannes Mariana, qui punctim multa tangunt. Hos omnes magno laboris et temporis impendio a capite ad calcem perlegi, discussi, et in compendium redegi: ac pene decreveram post eos non scribere, juxta illud: « In sylvam de ligna feras; ne sidera oculo, lucem soli, noctas Athenis addas; ut videre Sapientem octavus, tertius Caro, quintus Evangelista. » Verum multa alia ut hæc ederem impulerunt, nimirum, ut æquabili tenore commentarium in totam sanctam Scripturam pertexerem; sua enim cuique dicendi scribendique est methodus, ab aliis omnibus diversa et dispar: rursus ut multa propria adderem: S. Scriptura enim est abyssus, que nullis scriptis, vel commentationibus exhaustiri, imò nec penetrari potest. Insuper, quia multa

doet, novaque affert etas et tempus: proficit enim Ecclesia sapientia, ac velut aurora crescit sensim ad eam usque meridiem. Alloqui de me sentio et dico quod de se aiebat S. Bernardus, epist. 87, *ad Ogerum* postulante a se institutionem recte vivendi: « Itane lanam querit ovis a capra, molendinum aquam a furno, sapiens verbum a stulto? » Exstant hic Romæ in Bibliotheca Vaticana et Mediceæ versiones vetustæ Bibliorum Dni, Syriaca et Arabica; eaque duplex, Antiochena et Alexandrina, quas uti subinde citavi in Prophetis majoribus, ita et hic citabo. Utraque in Latinum idioma transtulit Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Sergius Risius Maronita, Archiepiscopus Damascenus, cui Arabica lingua materna est, Syriaca familiaris: ea enim utuntur Damasceni et Maronite in sacris. Citabo utramque in locis difficilioribus et illustrioribus ad Prophetas hæc vel illustrandos, vel locupletandos. Varietas enim hæc versionum antiquarum servit ad S. Scripturam tum claritatem, tum copiam, quam ambiunt concinatorios, quorum rogatu et commodo ad publicum bonum (cui omnes ad Dei gloriam consulere satagimus) hæc mihi edenda communicavit Illustrissimus Dominus Risius, cui proinde ea accepta referat lector. Nota est versio Pagnini, item Tigurina, quam Leo Hebraeus, et Theodorus Bibliander, alique eorum Symmiste Zuinglii asseclæ Tiguri in Helvetia concinnaverunt, eamque commentariis brevibus illustravit Franciscus Vatablus, regius Hebrææ lingue Parisiensis professor; quæ, quia ab hereticis edita est, multaque novat, et a Vulgata studio dissidet, ut eam tacite carpat et subruat, hinc sæpe lima et censura indiget.

Denique exstat Targum, id est Chaldaica paraphrasis in Prophetas (æque ac in cæteros Veteris Testamenti libros) cuius auctor est R. Jonatham filius Uzielis; sicut Targum Pentateuchi auctor fertur R. Aquila, qui chaldaice Onkelos dicitur; ceterorum vero R. Joseph cærens. Verum hæc paraphrasis in cæteris libris præterquam in Pentateucho (ubi tamen aliquos quoque nevos habet, ut recte ostendit Bellarminus, lib. II *De Verbo Dei*, cap. III) corrupta est aliquibus in locis: et fabulis merisque thaludistarum nugis de duobus Messis, de tertio templo edificando Judæis, de liberatione a captivitate Titi et Vespasiani, de lamentatione Dei, de ascensione Mosis in caelum, de tabulis ex saphiro throni divini excois, etc., conspersa. Quocirca Franciscus Ximenius Cardinalis et Archiepiscopus Toletanus, in editione Bibliorum Computensium profetiarum in Proemio se solum Targum edere in Pentateucho (1). Verum

(1) His Prophetarum minorum interpretibus addere oportuim videtur, saltem quos perlegere plus minusve utile judicamus:

Ex catholicis: Gasparis Sancti *Commentaria in duodecim Prophetas minores*; Sorerii in *duodecim Prophetas Commentaria* 1563; Joannis Merceri in Academia Parisiensis,

quia in cæteris libris nonnulla habet que valde favent Christianæ religioni, hinc illud ibidem quoque edidit Arias Montanus in editione Bibliorum Regiorum: ubi et Apologiam ejusdem scripsit Franciscus Lucas. Citabo illud frequenter ad versionis vel illustrationem, vel copiam, explosis fabulis Judaicis.

QUARTUM TERTIO, de phrasi et objecto Prophetarum, nimirum quo stylo ulantur, et quod objectum spectent, quidque ad litteram significant?

Dico, primo, omnes quidem Prophetas, sed præcipue hosce duodecim minores, abundare parabolis, symbolis, enigmatibus; idque tum quia Prophetæ sunt, ideoque prophetice, id est obscure et enigmatice, loquuntur; tum quia breves sunt et concisi: tum quia hoc poscit majestas Spiritus Sancti, ne hæc ejus oracula, quasi patula et omnibus perspicua, vilescant, sed velut arcana sapientia plena, cunctis sui venerationem, æque ac studium excitent: qua de causa Pythagoras, Heraclitus, Pherecydes, Plato et Ægyptii sua dogmata per symbola et enigmata tradiderunt. Quocirca Origenes, hom. 7 in *Evangelium*, celestia eloquia comparat cum manna, quod cum esset minutum et rotundum, plenum tamen erat interna suavitate, et vigore admirabili; et R. Moses apud Galatinum, lib. V, cap. VI: « Scito, ait, quod clavis intelligentiæ universorum, que Prophetæ dixerunt, est intelligere parabolicas et metaphoricæ similitudines, ac enigmata. Scis enim apud Oseam, cap. XII, dictum esse: In manu prophetarum assumiabo; et apud Esæch. cap. XVII: Fili hominis, enigmatiza enigma, et paraboliza parabolam ad domum Israel. Scis rursus quod dicit Sapiens, *Prov. XXV*: Poma aurea in cancellatis

Ulanur
per
stylo
symboli-

professoris regis, *Comment. locupletis. in Prophetas minores quæque priores*, 1695; Pauli de Palacio Colimbrensis *Explicationes in duodecim Prophetas minores, secundum litteralem, analogicam, allegoricam et tropologicam sensum*, 1593; Petri a Figeio *Comment. in duodecim Prophetas minores*, 1615; Petri Four. Ackermann *Propheta minores perpetua annotatione illustrati*, Viennæ, 1830.

Ex heterodoxis præter (Ecolampadium, Calvinum, etc., Caroli Marie de Veil *Expositio in litteralem duodecim Prophetarum minorum, etc.*, Londini, 1680; Jo. Schmidii Theologi Argentoratensis, *In Prophetas minores Commentarium*, cum D. Frietii Baldini, theologi quondam Wirtenbergensis, *In tres posteriores Prophetas Commentaria*, Lips. 1688, 1687, 1689; Polycarpi Lyseri *Prælectiones academicæ in Prophetas minores*, Lips. et Goshæ, 1709, quas plurimi facit D. Calmetus, *Dictionnaire de la Bible*, tom. IV; Jo. Marckii *In Prophetas minores Commentarium, seu analysis exegetica, etc.*, Amstelod. 1696-1701; *Propheta minores ex recensione textus Hebræi, etc.*, a Jo. Aug. Dathio, Hall. 1773; Joannis Tarnovii theologi Rostochiensis, *In Prophetas minores Commentarium*, Francof. et Lips. 1688 et 1706; Ern. Frid. Car. Rosenmüller *Scholæ in Prophetas minores*, Lips. 1812; Francisci J. Valent. Dominici Maurer *Commentarium grammaticum, historicum, criticum in Prophetas minores, in usum maxime Academicarum adnotatum*, Lips. 1840.

argenteis, verbum dictum secundum ambas facies suas. Cancellaturæ argenteæ sunt reticulæ argenteæ, in quibus oculi sunt minutissimi, penetrabiles tamen visus. Est ergo sensus, quod verbum dictum secundum ambas facies suas, id est secundum anteriorem et posteriorem (puta mysticum et litteralem sensum) est sicut pomum aureum in reticulo argenteo: ac si dicat necessarium esse, ut sit sensus exterior pretiosus et bonus velut argentum, interior vero multo melior sicut aurum, necesse quoque est, ut sit aliquid in exteriori sensu quod ducat considerationem ad anteriorem; quemadmodum pomum aureum vesitum reticulo argenteo, cum procul respicitur, vel absque multo intuitu, totum videtur argenteum; cum habens visum accesserit proceat argenti decore videtur profecto aureum pomum intus latere. Sic sunt verba Prophetarum. » Ituc usque R. Moses. Exstat hic Romæ in picturis perlegantibus Bibliothecæ Vaticane hieroglyphicum propheta. Pingitur enim ipsa quasi matrona velatus oculis; dextra tenet gladium evaginatum et tubam; sinistra catenam, que e sole supremamente descendit, capiti imminet columba. Veluti oculi significant prophetas obscuritatem, tuba clangorem prædicationis, gladius minas necis, catena seriem providentiæ omnes res et eventus inter se apte connectentes, que a sole, id est a Deo, derivatur: columba index est Spiritus Sancti qui locutus est per Prophetas. Vere ergo dixit S. Chrysostomus, hom. 23 in *Acta*: « Abyssus questionum S. Scriptura est. » S. Augustinus, serm. 11, *De verb. Domin. sec. Math.*: « Scriptura ubi aperta est, famem pascit; ubi obscura fastidium levat. » Rursus: « Scriptura ubi dilucessit, sibi dulcescit. » Vide Clementem Alexandrinum, lib. V *Stromat.*, ubi inter cætera docet, non tantum Græcos et Ægyptios, sed et barbaros hisce symbolis usos: « Aiunt, inquit, Idanthram Scytharum regem (ut refert Pherecydes Syrus) Dario qui Istrum traiecerat bellum militantiæ symbolum misisse pro litteris, aureum, ranam, avem, jaculum et aratrum. Cum autem de his exorta esset dubitatio, Orontopagas tribunus militum dicebat eos tradituros imperium, coniectans ex mure quidem domos, ex rana aquas, ex ave aërem, ex jaculo arma, ex aratro regionem. Niphodres autem contra est interpretatus: dicebat enim: Nisi tanquam aves evolaverimus, aut tanquam mures terram, vel tanquam rana aquam subierimus, illorum tela non effugiemus: non enim sumus domini regionis. »

Hinc liquet quam profundum, sententiosum et elaboratum sit hoc exiguum Prophetarum opus, utpote in quo per symbola conscribendo et concinando, duodecim Prophetæ tanto tempore desudarint: per omnem enim vitam non scripserunt aliud. Fertur Virgilius vix quindenos versus per dies singulos composuisse, ut eis toto die lambreret, relambreret, limaret et expoliret, ideoque

quolibet ejus verba plena sunt elegantiae et doctrinae. Quocirca parvo hoc suo poemate inter poetas primas tulit, jureque habetur poetarum princeps. Verum est illud Apuleii in *Florida*: « Nulla res potest esse eadem festinata, simul et examinata; nec esse quidquam omnium, quod habeat et laudem diligentiae, simul et gratiam celeritatis. » Idem ego in hisce meis commentariis solitae brevitate consector, ut pauca scribam sed succulenta, ac diu saepiusque per annos viginti quinque, quibus tertio hosce Prophetas in scholis pertractavi, librata, discussa et expensa.

Error
in
pseph.
text.

Dico secundo, Prophetas aliquando ad litteram loqui de Cyro, Nehemia, Zorobabele, etc., qui Judaeos e captivitate Babylonica reduxerunt in patriam; aut de Davide, Salomone, Ezechia, qui regnum Israelis exeverunt tam opibus et gloria, quam pietate et Dei cultu, allegorice vero de Christo; aliquando tamen ad litteram loqui de Christo, etsi cum allusione aliqua ad Ezechiam, Davidem, Zorobabelem, etc. Negabat id Theodorus Mopsuestenus judaizans et ebionizans (contendebat enim Christum non esse Deum, sed purum hominem), qui omnia augusta de Christo oracula ad litteram referenda esse censebat ad Aaronem, Zorobabelem, Davidem et Judaeos; ab Apostolis vero et Evangelistis ea accommodari Christo sensu tantum allegorico, vel accommodatissimo. Quod ejus dogma generatim recensetur et damnatur in Concilio Oecumenco V, quod fuit Constantinopolitanum II, act. v, ac particulatim in Concilio Romano sub Vigilio Papa, quod exstat in Bibliotheca Vaticana, indeque illud transcripsit Antonius Augustinus, et noster Prado, Proemio in *Ezech.* sect. III, ac Turrianus, ut ipse refert commentans in lib. II *Constitut. Apost.* cap. v. Porro Concilium Romanum haec affert exempla. *Primum* Joel. II, 28: « Effundam de spiritu meo super omnem carnem; » Mopsuestenus hoc interpretabatur de favore quo proventus est Dominus exercitum Zorobabelis, pugnantem contra Scythas. *Secundum* Michae. V, 2: « Et tu Bethlehem Ephrata, parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel: » Mopsuestenus per dominatorem hunc accipiebat Zorobabelem. *Tertium* Machiae III, 4: « Ecce ego mitto angelum meum; et statim veniet ad templum suum dominator: » Mopsuestenus per dominatorem accipiebat Esdras, vel quem similem, qui olim cultum Dei in templo Judaico restituit. *Quartum* Amos IX, 11: « In die illa suscitabo tabernaculum David quod cecidit, et reedificabo aperturas murorum ejus, » etc. Mopsuestenus: « Hoc loco, inquit, Amos reditum et Babylone praedicit, quando Zorobabel ex stirpe David regna habuerunt; Jacobus vero, *Actor.* XV, 16, hunc locum ad Christum transtulit, in quo res est ad exitum verum perducta. » *Quintum* Zachariae IX, 9: « Ecce rex tuus veniet tibi; » Mopsuestenus hunc regem aiebat esse Zorobabel rediventum cum suis et Babylone. Ita et alii nonnulli,

quorum ratio erat: Quia, inquit, gloriosus est Christo et Ecclesiae praesignari personis et rebus, quam verbis. *Sextum* Psalmi XV, 10: « Non derelinques animam meam in inferno: » Mopsuestenus id ad litteram non de Christo, sed de populo Israel erepto ex periculis praedictum esse censebat. Rursus illa *Psal.* XXI, 18: « Foderunt manus meas et pedes meos. Dederunt in escam meam fel. Diviserunt sibi vestimenta mea: » Mopsuestenus aiebat haec ad litteram non de Christo, sed de Davide esse praedicta propter tyrannidem Absalonis, qui regiam urbem substantiamque pervaserat, et in terra omnia patris sui diminuerat; sed Evangelistam haec ex eventu ad Christi traxisse personam. Quibus omnibus rectatis Vigilius Papa subjungit: « Qui haec ita sapit, docet, credit aut praedicit, anathema sit. » De fide ergo est haec loca ad litteram non de Davide, aut Judaeo aliquo, sed de Christo esse intelligenda. Similiter in Synodo V generali, act. v, ubi damnatur Mopsuestenus, de eo ejusque erroribus ex Ecclesiastica historia Hesychie sic dicitur: « Prima elementa doctrinae suae ex Judaico vaniloquio incipiens, codicem in prophetiam Psalmorum conscripsit, omnes de Domino (Christo) praedictiones abnegantem. » Quocirca jure D. Thomas, Praefatione in *Psalms*, ait damnatum in V Synodo Theodorum Mopsuestenum, eo quod Joceret in veteri Scriptura et Prophetis nihil expresse haberi de Christo, sed ex sola quadam accommodatione.

Porro cavendi hic moderni nonnulli, praesertim Concionatores, qui a Prophetis et Patribus degeneres, novum concionandi, novum Prophetas explicandi et pertractandi modum commenti sunt. Ut enim apud populum plausum inveniant, verba S. Scripturae ad viros suos conceptus, sibi, ut videtur, ingeniosos et elegantes, violentier inflectant et trahunt. Quapropter nec sensum litteralem S. Scripturae et Prophetarum, nec mysticum, qui litterali quasi basi et fundamento insisteret, ipsique apposite ex equo respondere debet, sed ingenii sui speculationes parergas pro verbo Dei populo proponunt, imo supponunt. Ille enim non Dei, sed sua sensa populo pro divinis venditant, ipsamque S. Scripturam in aliena, imo in ipsi contrarias subinde expositiones detorqueant, ac proinde eam temerant, illicque violentas manus inferunt, quae sane audax et gravis in Deum, ejusque sacras Litteras est irreverentia et injuria, grave probrum, et pene sacrilegium: est enim ingens sacrarum Litterarum abusus et profanatio.

Vis exempla? accipe. Exstat libere concionum, qui asserit Davidem uxoria difficultate, utpote re in hac vita molestissima, afflictum, quotidie pro ea, proque uxore orasse. Probat id ex verbis *Psal.* XXXVII, 69: « Deus, in adiutorium meum intende, » id est, inquit, Deus, in uxorem meam intende, fac eam facilem et morigeram: uxorem enim vocatur « adiutorium viri, » ut patet *Genes.*

cap. II, 18: « Faciamus ei (Adae) adiutorium (puta Evam) simile sibi. » Spectatum admissi risum tenentis amici. Alterum audivi, qui docebat S. Scripturam asserere Moesem mortuum esse in osculo Domini; quia nimirum *Deuter.* XXXIV, 5, in Hebraeo dicitur: *Moses mortuus super os Domini*; ergo, inquit, in osculo Domini. At quis nescit os Domini in Scriptura significare dictum, jussum, preceptum Domini? Quocirca Noster, Chaldaeus, Septuaginta, et alii passim vertunt, *jubente Domino. Tertius* ex illo *Thren.* I, 13: « Torcular calcavit Dominus virgini filiae Juda: idcirco ego plorans, » probat B. Virginem conceptam esse sine peccato originali. Hunc enim loci sensum dabat: Christus torcular passionis praecipue subiit pro B. Virgine, eique illius merita singulariter applicavit, curando ut preservaretur a peccato originali: idcirco ego Jeremias ploro, quod conceptus sim in peccato originali, licet in utero ab eo fuerim expiatus; esto enim haec res superior ceteris hominibus, qui in hoc peccato nascuntur, inferior tamen sum B. Virgine, quae in eo nata, nec concepta est. Haec erat ipsi demonstratio: quasi vero hic de B. Virgine agatur, et non potius de impia Jerusalem, quae a peccatis non fuit expiata, sed ob ea oppressa et excisa. Torcular enim hoc fuit excidium Jerusalem, non passionis Christi. At, inquit, conceptus hi lepidi populo placet, videturque appositi et elegant. Non audiat lepores hos Satyricus, ne subannans exclamet: O lepidum, sed leporinum caput, quod ut plebis rudis et indocte aures ulceat, et se, et Sacram Scripturam facit fabulam, quod

Humano capiti cervicem jungit equinam.

Et alter:

Id sibi negotii credidit solum dari,
Populo ut placerent quas fecisset fabulas.

Lepores hi illepidi sunt, elegantiae inlegantes, faeciae infloctae, sales insulsi, fabulae ineffabiles, imo infandae. Quis philosophorum ferret, Aristotelem; quis oratorum, Ciceronem; quis theologorum, S. Thomam subtilibus explicationibus et commentis, in alios, et ab ejus mente alienos sensus torqueri? Qui hoc auderet, falsarius apud omnes audiret. Quis ergo ferat S. Scripturam, quae ipsius Dei ad homines est epistola, ut ex S. Augustino ait S. Gregorius lib. IV, epist. 84 ad *Theodorum*, in proprios conceptus, qui a mente Dei alieni sunt, rapi et distorqueri? Quis rex sustineret praeconeum suas litteras, sua edicta, aliena a sua mente explicatione interpretantem? sane in eum ut lesae majestatis reum animadverteret. Et Deus sustinebit verbi sui praecones illud aliena, imo sibi adversa, interpretatione pervertere et adulterare?

Damnabit Ecclesia Origenem, quod sui cerebri commenta fecerit S. Litterarum sacramenta, dum

Eve ex Adami costa formationem spiritaliter, arbores paradisi angelicam fortitudinem, tunicas pelliceas humana corpore; et plura similia mystice interpretat, ac litterae veritatem fagiens ad mysticos sensus confogit, symbolice semper interpres, ait S. Hieronymus. Atque haec una lapsus ejus fuit occasio. Praeclare Cassiodorus, lib. *De Instit. divin. lect.* « Origenes, inquit, ubi bene, nemo melius, ubi male, nemo pejus. » Quare sic legendus est, sicut Virgilius cum Ennium legeret, a quadam quod faceret interrogatus, respondit: « Aurum ex stercore quero. »

Eadem damnat hereticos, qui S. Scripturae ceurem nasum assunt, eaque in sua sensa volentem nolentemve flectere et trahere conantur. Quis pariter non damnat Orthodoxos, qui eidem Scripturae sensum atextunt quem ipsa non habet, imo non patitur? Haec est aliiquid sacrae Scripturae contrarium asserere: haereticus ergo est S. Scripturae alienos ab ejus mente, et contrarios sensus affingere. Hoc enim est reipsa discrete contrarium dicere ejus, quod dicit et significare intendit S. Scriptura. Non enim S. Scriptura in syllabis et verbis, sed in sensu et sententia consistit. Quod enim est gladius ad vaginam, granum ad aristam, anima ad corpus, hoc est sensus genuinus ad ipsa verba S. Scripturae. Si hunc sensum tollis, et alienum substituis, ipsam Scripturam exanimas, imo pro anima propria quam ita avellis, spuriam ipsi substituis. Haec de causa idipsum ne fieret, gravi sanctione vetuit S. Tridentina Synodus, cujus verba mox recitabo, omnesque Patres. Unus omnium instat sit S. Hieronymus, qui scribens in cap. XII *Isaie*, ubi ad litteram agitur de Babylonis excidio, taxat eos qui, posthabito litterali sensu, ad allegoricos et mysticos confugiunt, qui cum litterali non coherent, nec ei superstruuntur: « Audivimus, inquit, Medos, audivimus Babylonem et inelytam in superbia Chaldaeorum. Voluimus intelligere quod fuit, et querimus audire quod non fuit. Et hoc dicimus, non quod tropologicam intelligentiam condemnemus, sed quia spiritalis interpretatio sequi debet ordinem historiae, quod plerique ignorantes lymphatico in Scriptura vagantur errore. » Audiant hoc conceptum aereorum architecti: sciunt se nodum in seripo quaerere, se mente concipere quod non est in rerum natura, se fabricare chimerae: querunt enim sensum in Scriptura quem ipsa non habet, ac proinde in ea lymphatico vagantur errore. Hic ergo corum conceptus non est veritas, sed error fanalcorum, ideoque furor, si credimus S. Hieronymo. Monet S. Paulus *Timotheum epist.* II, cap. IV, 2: « Praedica verbum, argue, obsecra, increpa. Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaccervabunt sibi magistros, prurientes auribus. » Pariter hi sanam doctrinam, puta sensum genuinum, non sustinent, sed eum quasi vulgarem fastidiunt, ac ut auditoribus, qui

